

BELGISCHE SENAAAT

ZITTING 1959-1960.

VERGADERING VAN 12 JULI 1960.

Voorstel van wet strekkende tot invoering van de scheiding van tafel en bed door onderlinge toestemming.

VERSLAG
NAMENS DE COMMISSIE VOOR DE
JUSTITIE (1) UITGEBRACHT
DOOR DE H. ORBAN.

DAMES EN HEREN,

I. Inleiding.

Aan het voorstel, dat hier aan uw Commissie wordt voorgelegd, ligt het voorstel ten grondslag dat onze collega's, de heren Dua, Custers en Lagae, op 5 mei 1959 hadden ingediend.

Het wilde hoofdzakelijk de scheiding van tafel en bed door onderlinge toestemming mogelijk maken overeenkomstig de regels van de artikelen 275 v.v. van het Burgerlijk Wetboek.

Na de eerste besprekingen werd aan uw Commissie een voorlopig verslag aangeboden.

Daaruit is gebleken dat de voorgenomen wijzigingen in sommige artikelen van het Burgerlijk Wetboek, met name de artikelen 306 en 307, logischerwijze tot gevolg dienden te hebben dat ook andere bepalingen van het Burgerlijk Wetboek inzake de echtscheiding en de scheiding van tafel en bed werden herzien.

(1) De volgende leden hebben aan de beraadslagingen van de Commissie deelgenomen :

De heren Rolin, voorzitter; Ancot, Camby Chot, Mevr. Ciselet, de heren Custers, De Baeck, Derbaix, Dua, Duterne, George, Lagae, Ligot, Nihoul, Oblin, Pholien, Mevr. Vandervelde, de heren Van Hemelriek, Van Oudenhove, E., Van Remoortel, Vermeylen en Orban, verslaggever.

R. A 5698.*Zie :*

Gedr. St. van de Senaat :

148 (Zitting 1958-1959) : Voorstel van wet.

SÉNAT DE BELGIQUE

SESSION DE 1959-1960.

SÉANCE DU 12 JUILLET 1960.

Proposition de loi tendant à instituer la séparation de corps par consentement mutuel.

RAPPORT
FAIT AU NOM DE LA COMMISSION
DE LA JUSTICE (1)
PAR M. ORBAN.

MESDAMES, MESSIEURS,

I. Préliminaires.

A l'origine de la proposition soumise à l'examen de votre Commission se trouve celle que nos collègues MM. Dua, Custers et Lagae avaient déposée le 5 mai 1959.

Elle tendait uniquement à permettre la séparation de corps par consentement mutuel suivant les règles énoncées à l'article 275 et suivants du Code Civil.

Un rapport provisoire avait été présenté à votre Commission après les premières discussions.

Au cours de celles-ci était apparu que la modification proposée à certains articles du Code Civil notamment les articles 306 et 307 devaient logiquement entraîner la révision d'autres dispositions du Code Civil, relatives au divorce et à la séparation de corps.

(1) Les membres suivants ont participé aux délibérations de la Commission :

MM. Rolin, président; Ancot, Camby, Chot, Mme Ciselet, MM. Custers, De Baeck, Derbaix, Dua, Duterne, George, Lagae, Ligot, Nihoul, Oblin, Pholien, Mme Vandervelde, MM. Van Hemelriek, Van Oudenhove, E., Van Remoortel, Vermeylen et Orban, rapporteur.

R. A 5698.*Voir :*

Document du Sénat :

148 (Session de 1958-1959) : Proposition de loi.

Uw Commissie had aldus besloten aan het Departement van Justitie te vragen een nieuwe en ruimere tekst voor te stellen, die tot doel zou hebben, niet enkel meer de scheiding van tafel en bed door wederzijdse toestemming, maar ook de wijzigingen van enkele artikelen betreffende en de echtscheiding en de scheiding van tafel en bed.

Deze nieuwe tekst werd op 8 juni 1960 aan uw Commissie voorgelegd.

Tijdens haar vergadering van 20 juni heeft deze de bedoelde tekst als basis voor de besprekingen genomen en dezelfde dag nog heeft zij de artikels gewijze behandeling van het aldus gewijzigde voorstel aangevat.

II. Artikelsgewijze behandeling.

De Commissie heeft tijdens haar werkzaamheden de wens uitgesproken dat in de bepalingen met betrekking tot de betekening van de vonnissen inzake echtscheiding en scheiding van tafel en bed eenheid zou worden gebracht met inachtneming van de nieuwe bepalingen van de wet van 30 april 1958, alsmede van die welke de tussenkomst van de ambtenaar van de burgerlijke stand in deze zaken regelen.

Vandaar de nieuwe bepalingen van de artikelen 264, 265 en 266 die geen aanleiding tot bespreking gaven. Vermeld zij dat krachtens het nieuwe artikel 264 het beschiktkend gedeelte van het vonnis of van het arrest voortaan moet betekend worden aan de ambtenaar van de burgerlijke stand van de plaats waar het huwelijk is gesloten.

De wijziging in artikel 281 van het Burgerlijke Wetboek doet de vraag rijzen welke rechtbank, inzake echtscheiding door onderlinge toestemming, *ratione loci* bevoegd is om over dergelijke eisen uitspraak te doen.

Wij waren het eens om aan te nemen dat de procedure gezamenlijk geschiedt en dat dus de echtgenoten de mogelijkheid moeten hebben hun eis bij de rechtbank van eerste aanleg naar hun keuze in te stellen, daar de bevoegdheid *ratione loci* niet van dwingend recht is.

Trouwens, op grond van deze wijziging zullen de Belgen die in het buitenland verblijven, hun aanvraag of hun eis in België kunnen instellen.

Vandaar de wijziging in de tekst van artikel 281 van het Burgerlijke Wetboek.

De wijzigingen in de artikelen 282, 290 en 291 werden zonder bespreking goedgekeurd na enkele zuiver redactionele veranderingen.

Wij vestigen evenwel de aandacht op het nieuwe artikel 291 van het Burgerlijke Wetboek, dat een nieuwigheid invoert, in die zin, dat het beroep van het Openbaar Ministerie voortaan mogelijk is tegen het vonnis waarbij de echtscheiding is toegestaan, op voorwaarde dat het binnen twintig dagen na de uitspraak wordt ingesteld. Het moet aan beide echtgenoten worden betekend.

Bij het onderzoek van het nieuwe artikel 292, werd nader bepaald dat, indien de rechtbank de

Votre Commission en arriva ainsi à demander au Département de la Justice de lui proposer un nouveau texte élargi qui aurait pour objet, non plus uniquement la séparation de corps par consentement mutuel, mais aussi la modification de plusieurs articles concernant à la fois le divorce et la séparation de corps.

Ce nouveau texte a été présenté à votre Commission le 8 juin 1960.

En sa séance du 20 juin, votre Commission a accepté cette nouvelle rédaction comme base de discussion et le même jour a été commencé l'examen des articles de la proposition ainsi modifiée.

II. Discussion des articles.

Au cours de ses travaux, votre Commission avait exprimé le souhait de voir unifier les dispositions qui concernent la signification des jugements en matière de divorce et de séparation de corps, compte tenu des dispositions nouvelles de la loi du 30 avril 1958, ainsi que celles qui règlent l'intervention de l'Officier de l'état civil en ces matières.

D'où notamment les dispositions nouvelles des articles 264, 265 et 266 qui n'ont pas fourni matière à discussion. Signalons ici qu'aux termes de l'article 264 nouveau le dispositif du jugement ou de l'arrêt devra désormais être signifié à l'Officier de l'état civil du lieu où le mariage a été célébré.

La modification proposée à l'article 281 du Code Civil a soulevé la question de savoir quelle serait en matière de divorce par consentement mutuel le tribunal compétent *ratione loci* pour connaître de telles demandes.

Nous avons été unanimes à admettre que la procédure étant faite de commun accord, il fallait laisser aux époux la faculté d'introduire leur demande devant le Tribunal de première instance de leur choix, la compétence *ratione loci* n'étant pas d'ordre public.

Cette modification permettra par ailleurs aux Belges résidant à l'étranger d'introduire leur demande en Belgique.

D'où la modification apportée au texte de l'article 281 du Code Civil.

Les changements proposés aux articles 282, 290 et 291 ont été approuvés sans discussion après quelques modifications purement rédactionnelles.

Nous attirons toutefois l'attention sur le nouvel article 291 du Code Civil qui innove en ce sens que l'appel du Ministère public sera désormais possible contre le jugement qui a admis le divorce, à la condition d'être interjeté dans les vingt jours depuis le prononcé. Il devra être signifié aux deux époux.

Lors de l'examen du nouvel article 292 il a été précisé que, si le tribunal refuse d'admettre le

echtscheiding door onderlinge toestemming weigert, het beroep ontvankelijk is voor zover het door beide partijen afzonderlijk of gezamenlijk binnen twintig dagen na de uitspraak van dit vonnis is ingesteld.

Dit beroep moet bovendien aan de Procureur des Konings worden betekend. Deze bepaling is het gevolg van het principe dat de echtgenoten in hun onderlinge toestemming moeten volharden tot het einde van de procedure.

Artikel 293 (nieuw) regelt de wijze waarop het beroep bij het Hof wordt ingesteld. Ten verzoeken van de Procureur des Konings worden het vonnis en de overgelegde bescheiden aan de Procureur-generaal medegedeeld, die zijn conclusies binnen tien dagen na ontvangst van deze stukken moet indienen. Het arrest van het Hof is niet vatbaar voor verzet.

Uw Commissie was het eens om in het Burgerlijk Wetboek een artikel 293bis in te voegen, krachtens hetwelk de voorziening in cassatie tegen het arrest van het Hof van beroep ingesteld moet worden binnen twintig dagen na de uitspraak van het bestreden arrest en de voorziening slechts ontvankelijk is voor zover zij door beide echtgenoten afzonderlijk of gezamenlijk wordt ingesteld.

* * *

Wij achten het niet overbodig hier door enige beschouwingen het doel nagestreefd door de indieners van het oorspronkelijk voorstel te verantwoorden.

Men weet dat de wet van 20 maart 1927 — rekening houdend met de neiging in de rechtspraak betoond om zoveel mogelijk de gevolgen der scheiding van tafel en bed gelijk te maken aan die van de echtscheiding — in ons Burgerlijk Wetboek belangrijke wijzigingen heeft ingevoerd aangaande de wettelijke regeling en vooral de gevolgen van de scheiding van tafel en bed.

De beweegredenen die daartoe aanleiding hebben gegeven, worden door Prof. E. Van Dievoet, verslaggever in de Kamer van Volksvertegenwoordigers, aldus omschreven :

« Naast de leemten waarin door de rechtsleer en de rechtspraak reeds voor een groot deel is voorzien, vertoonde de regeling van het Burgerlijk Wetboek enkele ernstige onvolkomenheden die, in heel wat gevallen, de echtscheiding, een definitieve breuk van de huwelijksband, deden verkiezen boven de scheiding van tafel en bed, een eenvoudige verzwakking van die band, hoewel de eisende echtgenoot in geweten meende gehouden te zijn door de regel van de onverbreekbaarheid of feitelijk niet wenste een nieuwe echtverbintenis aan te gaan » (E. VAN DIEVOET, *La Séparation de corps* et la Loi du 20 mars 1927, Leuven, 1928, blz. 12-13).

De wijzigingen door de wet van 1927 ingevoerd, voorzien de mogelijkheid om na drie jaar de omzetting van de scheiding van tafel en bed in echtscheiding aan te vragen (art. 310), het verlies van zekere voordelen door de plichtige echtgenoot (art. 311 bis), het vergemakkelijken van de ontkenning van het vaderschap van de kinderen gedurende de feitelijke

divorce par consentement mutuel, l'appel ne sera recevable qu'autant qu'il sera interjeté par les deux parties séparément ou conjointement dans les vingt jours du prononcé de ce jugement.

Cet appel devra en outre être signifié au Procureur du Roi. Pareille disposition n'est que la conséquence du principe que les époux doivent persister dans leur consentement mutuel jusqu'à l'aboutissement de la procédure.

L'article 293 (nouveau) règle la façon dont la Cour sera saisie de l'appel. A la diligence du Procureur du Roi, le jugement et les pièces produites seront communiqués au Procureur Général qui sera tenu de donner ses conclusions dans les dix jours qui suivent la réception de ces pièces. L'arrêt de la Cour ne sera pas susceptible d'opposition.

Votre Commission a été d'accord pour insérer dans le Code Civil un article 293bis aux termes duquel le pourvoi en cassation contre l'arrêt de la Cour d'appel devra être introduit dans les vingt jours qui suivent l'arrêt entrepris et que le pourvoi ne sera recevable que pour autant qu'il est formé par les deux époux séparément ou conjointement.

* * *

Nous croyons qu'il n'est pas inutile de justifier à cet endroit de notre rapport par quelques considérations le but poursuivi par les auteurs de la proposition initiale.

On sait que la loi du 20 mars 1927 — tenant compte de la tendance manifestée par la jurisprudence à assimiler autant que possible les effets de la séparation de corps et de biens à ceux du divorce — a apporté des modifications importantes aux dispositions de notre Code civil concernant le régime de la séparation de corps et surtout les effets de celle-ci.

Les motifs qui ont donné lieu à cette évolution ont été exposés par le professeur E. Van Dievoet, rapporteur à la Chambre des Représentants, dans les termes suivants :

« A côté des lacunes, que la doctrine et la jurisprudence sont parvenues à combler dans une large mesure, la réglementation du Code Civil présentait certaines imperfections graves, qui, dans bien des cas, faisaient préférer à la séparation de corps, simple relâchement du lien conjugal, le divorce, rupture définitive de ce lien, alors que l'époux demandeur se croyait, en conscience, tenu par la règle de l'indissolubilité, ou ne désirait pas, en fait, contracter une nouvelle union » (E. VAN DIEVOET, *La Séparation de Corps* et la Loi du 20 mars 1927, Louvain, 1928, p. 12-13).

Les modifications de la loi de 1927 sont relatives aux quatre points suivants : la possibilité de demander après trois ans, la conversion de la séparation de corps et de biens en divorce (art. 310), la perte de certains avantages pour l'époux coupable (art. 311 bis), le désaveu de paternité à l'égard des enfants conçus au cours de la séparation de

scheiding der echtgenoten verwekt en ten slotte de rechtsbekwaamheid van de van tafel en bed gescheiden vrouw (art. 1449).

Ook na deze hervorming bleef een zeker onderscheid bestaan zowel in de procedure als in de rechtsgevolgen van de scheiding van tafel en bed vergeleken bij die der echtscheiding.

De verdere gelijkschakeling is dan ook een strekking die sinds 1927 in onze wetgeving kan waargenomen worden.

Een volledig overzicht van dit wettelijk ingrijpen vinden wij in de onlangs verschenen studie van de heer Alex PASQUIER, *Précis du divorce et de la séparation de corps* (Bruxelles, Larcier, 1959, blz. 385).

Het moge volstaan hier te vermelden, de wet van 14 december 1935 — die vooral de overeenstemming der rechtspleging heeft beoogd — het koninklijk besluit van 30 maart 1936 met dezelfde strekking; dichter bij ons, de wet van 14 februari 1957 waardoor o.m. de gevolgen der scheiding van tafel en bed, wat de goederen der echtgenoten betreft, terugwerken tot op de datum waarop de eis werd ingeleid. Vermelden wij ten slotte nog de wet van 10 februari 1958, die artikel 313, § 2, van het Burgerlijk Wetboek heeft gewijzigd wat betreft de termijnen binen welke de vraag tot ontkenning van het vaderschap moet worden ingediend (zie ook «Codes SERVAIS, «supplément au Tome premier », 1959, blz. 10).

Ondanks deze geleidelijke aanpassingen blijft er tussen de echtscheiding en de scheiding van tafel en bed nog een zekere discriminatie bestaan (zie PASQUIER, blz. 385) waarvan de principieel minst gewettigde hierin bestaat, dat om de scheiding van tafel en bed te verkrijgen de echtgenoten verplicht zijn bepaalde redenen in te roepen en deze in het openbaar uiteen te zetten en aan tegenstrijdige discussie te onderwerpen.

De overweging, in de uitstekende toelichting door de indieners van het voorstel gedaan, dat «de personen die wegens hun persoonlijke overtuiging op de scheiding van tafel en bed aangewezen zijn» — wellicht had men beter gezegd: «die wegens hun persoonlijke overtuiging de scheiding van tafel en bed verkiezen liever dan de echtscheiding» — «hebben evenveel recht op dezelfde discretie als die welke als gewettigd aangezien wordt door anderen» is beslissend.

Al de argumenten tegen de gelijkschakeling aangehaald, kunnen, zoals in de toelichting wordt betoogd, hiertegen niet opwegen en wij sluiten ons aan bij de historische en logische beweegredenen die aanleiding gegeven hebben tot het indienen van het hier besproken voorstel.

* * *

Wij wensen er op te wijzen dat, zoals in zake echtscheiding bij wederzijdse toestemming — indien ook de behandeling der zaak bij ons niet behoort tot de willige rechtsmacht —, de rol van de rechtbank beperkt zal blijven tot het onderzoek of de wettige pleegvormen werden nageleefd.

fait des époux (art. 313) et, enfin la capacité juridique de la femme séparée de corps (art. 1449).

Mais même après cette réforme, il subsistait, tant en ce qui concerne la procédure que les effets juridiques, une certaine différence entre la séparation de corps et le divorce.

Aussi la législation postérieure à 1927 s'est-elle efforcée d'assimiler plus complètement les deux régimes.

L'étude récente de M. Alex PASQUIER, intitulée *Précis du divorce et de la séparation du corps* (Bruxelles, Larcier, 1959, p. 385), nous présente un aperçu complet des interventions successives du législateur.

Contentons-nous de rappeler ici la loi du 14 décembre 1935, qui visait surtout à uniformiser la procédure, l'arrêté royal du 30 mars 1936, inspiré par des motifs identiques et, plus près de nous, la loi du 14 février 1957 qui, notamment, fait rétroagir les effets de la séparation de corps, en ce qui touche les biens des époux, au jour de la demande. Signalons enfin la loi du 10 février 1958, qui a modifié l'article 313, § 2, du Code civil quant au délai imparti pour l'introduction de la demande en désaveu de paternité (voir également Codes SERVAIS, supplément au Tome premier, 1959, p. 10).

Nonobstant cette assimilation progressive, il subsiste entre le divorce et la séparation de corps et de biens (voir PASQUIER, p. 385), certaines discriminations dont la moins justifiée, au point de vue des principes, réside dans le fait que, pour obtenir la séparation de corps, les époux sont tenus d'invoquer des motifs déterminés, de les exposer en public et de les soumettre à une discussion contradictoire.

Dans les excellents développements qui précèdent leur proposition, les auteurs font valoir que «les époux que leurs convictions personnelles amènent à demander la séparation de corps» — peut-être eût-il été préférable de dire: «que leurs convictions personnelles amènent à préférer la séparation de corps au divorce» — «ont droit à une discrétion égale à celle qui est considérée comme due aux autres époux». Cet argument est décisif.

En effet, toutes les objections formulées contre cette assimilation, doivent céder à cette argumentation, ainsi qu'il est dit dans les développements. Aussi nous souscrivons aux motifs historiques et logiques, qui sont à l'origine du dépôt de la présente proposition de loi.

* * *

Signalons que, tout comme en matière de divorce par consentement mutuel, même si l'affaire ne ressortit pas, en notre pays, à la juridiction gracieuse, le rôle du tribunal se limitera à vérifier si les formalités légales ont été respectées.

Ten gronde is de wil der partijen soeverein (artikelen 289-290, Burgerlijk Wetboek) (DE PAGE, T. I, n° 1023 — PASQUIER, op. cit., n° 380). Dit is trouwens ook zo in Nederland bij aanvraag tot minnelijke scheiding van tafel en bed (PITLO, *Het Personenrecht*, n° 295 — ASSER, *Handleiding tot de beoefening van het Nederlands Burgerlijk Recht*, 1957, Deel I, blz. 445).

Wellicht is het ook niet overbodig aan te stippen dat — zoals trouwens aangeduid in de toelichting van het voorstel — de scheiding van tafel en bed door onderlinge toestemming, genoemd minnelijke scheiding van tafel en bed, in Nederland sinds het invoeren van de aangepaste Franse « Code Napoléon » (1838) werd toegelaten (art. 291, Nederlands Burgerlijk Wetboek; zie PITLO, *Het Personenrecht*, 4e druk, 1955, n° 291). Wat meer is, in Nederland behoort de behandeling ener dergelijke vraag tot de willige rechtsmacht (voluntaire rechtspraak). Integendeel is de echtscheiding bij onderlinge toestemming in Nederland niet mogelijk (art. 263) (PITLO, op. cit., n° 263 — ASSER, op. cit., blz. 351), hetgeen van aard is verwondering te wekken, vermits op 1 oktober 1838, datum der invoering van het Burgerlijk Wetboek dat hoofdzakelijk uit « le Code Napoléon » was ontstaan, de Franse wetgeving de echtscheiding bij wederzijdse toestemming toeliet. Slechts sedert 1884 werd in Frankrijk deze procedure afgeschaft (RIPERT et BOULANGER, *Traité de droit civil*, T. I, 1957, n° 1416).

Logisch is echter deze bepaling in deze zin dat, bij gebrek aan wettelijke bepaling die de echtscheiding door onderlinge toestemming toelaat, het de echtgenoot niet vrij staat zelf te bepalen of van hem een voortduren van de huwelijksband kan worden gevegd. De wet somt limitatief de gevallen op waarin een echtgenoot recht heeft echtscheiding te vorderen (PITLO, op. cit., n° 263).

* * *

De artikelen 294, 294bis en 306 gaven geen aanleiding tot bijzondere opmerkingen. Aangestipt zij evenwel dat het nieuwe artikel 294bis de gevolgen van de echtscheiding tussen echtgenoten ten aanzien van hun goederen doet terugwerken tot op de dag van de verklaring waarvan sprake in het nieuwe artikel 281 en dat hun de aanvulling van artikel 306 met een nieuw lid de scheiding van tafel en bed door onderlinge toestemming voortaan toegelaten zal zijn.

Het past hier de aandacht te vestigen op de nieuwe bepalingen van artikel 307 van het Burgerlijk Wetboek.

Krachtens het derde lid van dit artikel zijn alle bepalingen welke voorkomen onder de hoofdstukken III en V van Boek I, Titel VI, van het Burgerlijk Wetboek toepasselijk op de scheiding van tafel en bed door onderlinge toestemming.

Dit heeft onder meer tot gevolg dat de voorwaarden inzake leeftijd en de toestemming van de ascendenten zowel als de middelen van niet-ontvanke-lijkheid, bedoeld in dit artikel, toepasselijk zijn.

Quant au fond, la volonté des parties est souveraine (art. 289-290 C. C.) (DE PAGE, T. I. n° 1023 — PASQUIER, op. cit. n° 380). Il en va d'ailleurs de même aux Pays-Bas pour les demandes de séparation de corps par consentement mutuel (PITLO, « *Het Personenrecht* », n° 295; ASSER, « *Handleiding tot de beoefening van het Nederlands Burgerlijk Recht* », 1957, T. I. p. 445).

Il n'est sans doute pas inutile d'observer, comme le font les développements de la proposition, que la séparation de corps par consentement mutuel — dite séparation de corps amiable — est admise aux Pays-Bas depuis l'entrée en vigueur en 1838 du Code Napoléon (art. 291 du Code civil néerlandais; voir PITLO, *Het Personenrecht*, 4e édition, 1955, n° 291). Ce qui plus est, l'examen de la demande relève aux Pays-Bas de la juridiction gracieuse (« volontaire rechtspraak »). Par contre, le divorce par consentement mutuel n'est pas admis aux Pays-Bas (art. 263) (PITLO, op. cit. n° 263; ASSER, op. cit. p. 351), ce qui peut paraître étonnant, étant donné que le 1er octobre 1838, date de l'entrée en vigueur du Code civil, qui est issu principalement du Code Napoléon, la législation française permettait le divorce par consentement mutuel. Ce n'est qu'à partir de 1884 que cette procédure a été supprimée en France (RIPERT et BOULANGER, *Traité de Droit civil*, T. I, 1957, n° 1416).

Cette disposition est cependant logique en ce sens qu'en l'absence d'un texte légal autorisant le divorce par consentement mutuel, l'époux n'est pas habilité à décider lui-même si une prolongation des liens du mariage peut lui être imposée. La loi néerlandaise donne une énumération limitative des cas dans lesquels un époux a le droit de demander le divorce (PITLO, op. cit., n° 263).

* * *

Les articles 294, 294bis et 306 n'ont donné lieu à aucune observation particulière. Précisons toutefois que l'article 294bis nouveau, fait rétroagir les effets du divorce entre époux en ce qui concerne leurs biens jusqu'au jour de la déclaration dont il est question à l'article 281 nouveau et que c'est par l'ajoute d'un nouvel alinéa à l'article 306 que la séparation de corps par consentement mutuel sera désormais autorisée.

Il convient d'attirer l'attention sur les nouvelles dispositions de l'article 307 du Code Civil.

Le troisième alinéa de cet article rend applicables à la séparation de corps par consentement mutuel toutes les dispositions figurant au chapitre III et V du livre I, titre VI, du Code Civil.

Il en résulte notamment que les conditions d'âge et le consentement des ascendants ainsi que les fins de non recevoir prévus à cet article seront d'application.

Over de aanvraag tot omzetting welke bij de artikelen 301 en 310bis wordt geregeld, is enige opheldering noodzakelijk.

In de eerste plaats moet een duidelijk onderscheid worden gemaakt tussen de toestand, voorzien bij artikel 310, en die welke bij het nieuwe artikel 310bis wordt geregeld.

A. Artikel 310 heeft, gelijk de oude tekst, betrekking op een eis tot omzetting die wordt ingesteld na een scheiding van tafel en bed op grond van *bepaalde feiten*. Ten deze is er niets veranderd, behoudens hetgeen gezegd wordt in de nieuwe § 2 van dit artikel, waarbij een procedurekwestie wordt geregeld.

De rechter behoudt zijn vrijheid van beoordeling en is niet altijd verplicht de echtscheiding uit te spreken. Hij zal deze niet toestaan, indien de weigering van de onschuldige echtgenoot, in te gaan op een aanmaning om het samenleven te hervatten, hem gegrond voorkomt.

Wat de gerechtskosten betreft, deze blijven ten laste van de echtgenoot tegen wie de scheiding wegens een bepaalde oorzaak is uitgesproken (DEPAGE, I, n° 1014bis). Ingeval het vonnis tot scheiding van tafel en bed wegens een bepaalde oorzaak ten nadele van beide partijen is uitgesproken, is de eis tot omzetting niet ontvankelijk, aangezien beide echtgenoten eiser zijn geweest (LAURENT, D. III, n° 200; GALOPIN, « Des personnes », n° 534; VAN DIEVOET : « La séparation de corps et de bien et la loi du 20 mars 1927 », blz. 33. — Gent 23 februari 1904, P. II, 247). Bijgevolg is er geen probleem wat de kosten betreft en de echtgenoot die een dergelijke eis zou hebben ingesteld, moet door het vonnis waarbij hij wordt afgewezen, in de kosten worden veroordeeld (Rép. Prat. v^o Divorce et Séparation de corps, n° 454).

De onschuldige echtgenoot kan evenwel de echtscheiding vorderen op grond van nieuwe feiten die zich sinds de eerste eis hebben voorgedaan; maar in dit geval gaat het niet om een omzetting, maar wel om een nieuwe eis.

B. Artikel 310bis (nieuw artikel) betreft een eis tot omzetting na de scheiding van tafel en bed door *onderlinge toestemming*.

Indien men de scheiding van tafel en bed door onderlinge toestemming aanneemt, moet logischerwijze aan de echtgenoten het recht worden gegeven om, na drie jaar, gezamenlijk de omzetting ervan in echtscheiding te vragen.

Vanzelfsprekend zal artikel 277 van het Burgerlijk Wetboek in dat geval niet meer toepasselijk zijn.

Uw Commissie was ook van mening dat in een dergelijke procedure de bijstand van de notarissen niet meer vereist is, hoewel de toestemming van de ascendenten behouden blijft.

Om dezelfde redenen als hierboven aangegeven, wordt voor de omzetting de wilsovereenstemming van de twee echtgenoten vereist. Deze omzetting

En ce qui concerne la demande de conversion réglée aux articles 310 et 310bis, certaines précisions s'imposent.

Il faut d'abord distinguer nettement la situation prévue à l'article 310 de celle réglée par le nouvel article 310bis.

A. A l'article 310 il s'agit, comme dans le texte ancien, d'une demande de conversion introduite à la suite d'une séparation de corps pour *motif déterminé*. Rien n'est changé à cet égard hormis ce qui est dit au § 2 nouveau de cet article, qui règle une question de procédure.

Le juge conserve sa liberté d'appréciation et ne sera pas toujours obligé de prononcer le divorce. Il ne l'accordera pas si le refus du conjoint non coupable d'obtempérer à la sommation de reprendre la vie commune lui paraît justifié.

Quant aux frais judiciaires ils resteront à charge de celui contre lequel la séparation pour motif déterminé a été prononcée (DEPAGE, I, n° 1014bis). En cas de jugement de séparation de corps pour motif déterminé prononcé aux torts réciproques des parties la demande de conversion n'étant pas recevable — puisque les deux époux ont été demandeurs (LAURENT, T. III, n° 200; GALOPIN, « Des personnes », n° 534; VAN DIEVOET, « La séparation de corps et de biens » et la loi du 20 mars 1927 », p. 33. — Gand, 23 février 1904, P. II 247) —, la question des frais ne se pose pas : l'époux qui aurait formulé pareille demande devra être condamné aux frais par le jugement de débouté (Rép. Prat. v^o Divorce et Séparation de corps, n° 454).

L'époux non coupable pourra cependant demander le divorce pour des faits nouveaux survenus depuis la première demande; mais ce ne serait pas là une conversion mais une nouvelle demande.

B. A l'article 310bis (nouvel article) il s'agit d'une demande de conversion après séparation de corps *par consentement mutuel*.

Si l'on admet la séparation de corps par consentement mutuel, il faut logiquement donner aux époux le droit de demander de commun accord la conversion en divorce après trois ans.

Il va de soi cependant que dans cette hypothèse l'article 277 du Code Civil ne sera plus applicable.

Votre Commission a également exprimé l'avis que dans cette procédure l'assistance des notaires ne sera pas requise, alors que cependant l'autorisation des ascendants est maintenue.

Par identité de motifs avec ce qui a été exposé ci-dessus il faudra, pour demander la conversion, le concours de volonté des deux époux. L'un d'eux

mag niet door één van de echtgenoten alleen gevraagd worden, aangezien de oorspronkelijke scheiding niet ten nadele van een van de echtgenoten werd uitgesproken.

Daarbij is de vraag gerezen of de boedelbeschrijving die de eis tot omzetting vergezelt, authentiek moet zijn. Uw Commissie was van oordeel dat ter zake diende te worden verwezen naar artikel 279, zoals het in de praktijk wordt uitgelegd.

Tijdens de besprekingen in de Commissie werd een amendement ingediend strekkende om artikel 305 van het Burgerlijk Wetboek verbindend te verklaren in geval van procedure inzake scheiding van tafel en bed door onderlinge toestemming.

Uw Commissie is op dit voorstel niet ingegaan, vooral wegens de praktische moeilijkheden die het in geval van verzoening tussen de echtgenoten zou kunnen opleveren.

Verder werd opgemerkt dat deze moeilijkheden de hervatting van het samenleven in de weg zouden kunnen staan.

De tekst van het geamendeerde voorstel is met algemene stemmen aangenomen.

Dit verslag is met algemene stemmen goedgekeurd

De Verslaggever,
M. ORBAN.

De Voorzitter,
H. ROLIN.

* * *

TEKST VOORGEDRAGEN
DOOR DE COMMISSIE.

EERSTE ARTIKEL.

Artikel 264 van het Burgerlijk Wetboek wordt door de volgende bepaling vervangen :

« De echtgenoot in wiens voordeel echtscheiding is toegestaan bij een in kracht van gewijsde gegaan vonnis of arrest, moet binnen twee maanden het beschikkende gedeelte van het vonnis of van het arrest betekenen of, tegen ontvangstbewijs, ter hand stellen aan de ambtenaar van de burgerlijke stand der gemeente waar het huwelijk voltrokken is of, wanneer het huwelijk niet in België voltrokken is, aan de ambtenaar van de burgerlijke stand van het eerste district van Brussel.

» Het exploit van betekening of het ontvangstbewijs wordt ter kennis gebracht van de partij tegen wie de echtscheiding verkregen is.

« Binnen één maand na de betekening of na de terhandstelling schrijft de ambtenaar van de burgerlijke stand het beschikkende gedeelte over in zijn registers; er wordt melding van gemaakt op de kant van de akte van huwelijk, indien deze in België is opgemaakt of overgeschreven. »

ne pourra à lui seul demander cette conversion, la séparation n'ayant pas été prononcée aux torts de l'un des conjoints.

La question a été posée si l'inventaire qui accompagne la demande en conversion doit être authentique. Votre Commission a estimé qu'il y avait lieu de s'en référer à cet égard à l'article 279 tel qu'il est interprété dans la pratique.

Au cours des discussions en Commission, un amendement avait été proposé tendant à rendre obligatoire en cas de procédure de séparation de corps par consentement mutuel, l'article 305 du Code Civil.

Votre Commission n'a pas retenu cette suggestion à cause surtout des difficultés d'ordre pratique qui pourraient en résulter en cas de réconciliation des époux.

On a fait remarquer en outre que ces difficultés pourraient devenir un obstacle à la reprise de la vie commune.

Le texte de la proposition amendée a été adopté à l'unanimité.

Le rapport a été approuvé à l'unanimité.

Le Rapporteur,
M. ORBAN.

Le Président,
H. ROLIN.

* * *

TEXTE PRÉSENTÉ
PAR LA COMMISSION.

ARTICLE PREMIER.

L'article 264 du Code Civil est remplacé par la disposition suivante :

« Lorsque le divorce aura été admis par un jugement ou un arrêt passé en force de chose jugée, le dispositif du jugement ou de l'arrêt sera, dans les deux mois, signifié ou remis, contre accusé de réception, à l'officier de l'état civil du lieu où le mariage a été célébré ou, si le mariage n'a pas été célébré en Belgique, à l'officier de l'état civil du premier district de Bruxelles.

» L'exploit de signification ou l'accusé de réception sera notifié à la partie contre laquelle le divorce a été obtenu.

» Dans le mois de la signification ou de la remise, l'officier de l'état civil transcrira le dispositif sur ses registres; mention en est faite en marge de l'acte de mariage s'il a été dressé ou transcrit en Belgique. »

ART. 2.

Artikel 265 van het Burgerlijk Wetboek wordt door de volgende bepaling vervangen :

« Ten aanzien van vonnissen in eerste aanleg gewezen gaan die twee maanden eerst in na het verstrijken van de termijn van hoger beroep, en ten aanzien van arresten, na het verstrijken van de termijn van beroep in cassatie. »

ART. 3.

Artikel 266 van het Burgerlijk Wetboek wordt door de volgende bepaling vervangen :

« De echtgenoot-eiser die de hierboven bepaalde termijn van twee maanden heeft laten voorbijgaan zonder de betekening of de terhandstelling aan de bevoegde ambtenaar van de burgerlijke stand te doen, verliest het voordeel van het door hem verkregen vonnis.

» Hij zal zijn vordering tot echtscheiding niet opnieuw kunnen instellen dan op grond van nieuwe feiten, in welk geval hij evenwel de vroegere feiten zal mogen doen gelden. »

ART. 4.

Artikel 281 van het Burgerlijk Wetboek wordt door de volgende bepaling vervangen :

« De echtgenoten verschijnen samen, en in persoon, vóór de voorzitter van de burgerlijke rechtbank van hun keuze, of vóór de rechter die het ambt van voorzitter waarneemt. Zij geven hem hun wil te kennen ten overstaan van twee notarissen, die zij meebrengen. »

ART. 5.

Artikel 282 van het Burgerlijk Wetboek wordt door de volgende bepaling vervangen :

« De rechter houdt aan beide echtgenoten samen en aan ieder van hen in het bijzonder, ten overstaan van de twee notarissen, zodanige bedenkingen en vermaningen voor als hij gepast oordeelt; hij brengt hun alle gevolgen onder het oog, waartoe hun stap zal leiden. »

ART. 6.

Artikel 290 van het Burgerlijk Wetboek wordt door de volgende bepaling vervangen :

« De rechtbank kan, wanneer het verslag wordt uitgebracht, geen andere punten onderzoeken dan die welke in het vorige artikel zijn vermeld. Blijkt daaruit dat, naar het oordeel van de rechtbank, partijen aan de voorwaarden hebben voldaan en de formaliteiten hebben in acht genomen die door de wet bepaald zijn, dan staat zij de echtscheiding toe; in het tegenovergestelde geval verklaart de rechtbank dat er geen grond bestaat om de echtscheiding toe te staan en geeft de redenen van de beslissing op. »

ART. 2.

L'article 265 du Code civil est remplacé par la disposition suivante :

« Ces deux mois ne commenceront à courir pour les jugements de première instance qu'après l'expiration du délai d'appel et pour les arrêts qu'après l'expiration du délai de pourvoi en cassation. »

ART. 3.

L'article 266 du Code civil est remplacé par la disposition suivante :

« L'époux demandeur qui aura laissé passer le délai de deux mois ci-dessus déterminé, sans faire la signification ou opérer la remise à l'officier de l'état civil compétent, sera déchu du bénéfice du jugement qu'il avait obtenu.

» Il ne pourra reprendre son action en divorce, sinon pour cause nouvelle, auquel cas il pourra néanmoins faire valoir les anciennes causes. »

ART. 4.

L'article 281 du Code civil est remplacé par la disposition suivante :

« Les époux se présenteront ensemble, et en personne, devant le président du tribunal civil de leur choix, ou devant le juge qui en fera les fonctions. Ils lui feront la déclaration de leur volonté, en présence de deux notaires amenés par eux. »

ART. 5.

L'article 282 du Code Civil est remplacé par la disposition suivante :

« Le juge fera aux deux époux réunis, et à chacun d'eux en particulier, en présence des deux notaires telles représentations et exhortations qu'il croira convenables; il leur développera toutes les conséquences de leur démarche. »

ART. 6.

L'article 290 du Code civil est remplacé par la disposition suivante :

« Le tribunal, sur le référé, ne pourra faire d'autres vérifications que celles indiquées par l'article précédeant. S'il en résulte que, dans l'opinion du tribunal, les parties ont satisfait aux conditions et rempli les formalités déterminées par la loi, il admettra le divorce; dans le cas contraire le tribunal déclarera qu'il n'y a pas lieu à admettre le divorce et énoncera les motifs de la décision. »

ART. 7.

Artikel 291 van het Burgerlijk Wetboek wordt door de volgende bepalingen vervangen :

« Hoger beroep van het vonnis waarbij de echtscheiding is toegestaan, is slechts ontvankelijk indien het ingesteld wordt door het openbaar ministerie binnen twintig dagen te rekenen van de uitspraak. Het wordt aan beide echtgenoten betekend. »

ART. 8.

Artikel 292 van het Burgerlijk Wetboek wordt door de volgende bepaling vervangen :

« Hoger beroep van het vonnis waarbij verklaard is dat er geen grond bestaat om echtscheiding toe te staan, is slechts ontvankelijk indien het ingesteld wordt door beide partijen, afzonderlijk of gezamenlijk, binnen twintig dagen te rekenen van de uitspraak. Het wordt aan de procureur des Konings betekend. »

ART. 9.

Artikel 293 van het Burgerlijk Wetboek wordt door de volgende bepaling vervangen :

« Binnen tien dagen na de betekening van het beroep doet de procureur des Konings aan de procureur-generaal bij het Hof van beroep de uitgifte toekomen van het vonnis en de stukken waarop dit is geweest. »

« De procureur-generaal geeft schriftelijk zijn conclusie binnen tien dagen na ontvangst van de stukken; de voorzitter, of de raadsheer die hem vervangt, brengt verslag uit aan het Hof van beroep, in raadkamer, en de eindbeslissing wordt genomen binnen tien dagen na het overleggen van de conclusie van de procureur-generaal. »

» Het arrest is niet vatbaar voor verzet. »

ART. 10.

In het Burgerlijk Wetboek wordt een artikel 293bis ingevoegd, luidende :

« De termijn om zich in cassatie te voorzien tegen het arrest van het Hof van beroep is twintig dagen te rekenen van de uitspraak. »

« Beroep in cassatie door de partijen is slechts ontvankelijk indien het ingesteld wordt door beide echtgenoten afzonderlijk of gezamenlijk. »

« Beroep in cassatie tegen een arrest waarbij echtscheiding wordt toegestaan, schorst de tenuitvoerlegging. »

ART. 11.

Artikel 294 van het Burgerlijk Wetboek wordt door de volgende bepalingen vervangen :

« Wanneer de echtscheiding is toegestaan bij een in kracht van gewijsde gegaan vonnis of arrest, moet binnen twee maanden het beschikkende gedeelte van het vonnis of van het arrest door de

ART. 7.

L'article 291 du Code civil est remplacé par la disposition suivante :

« L'appel du jugement qui aurait admis le divorce, ne sera recevable qu'autant qu'il sera interjeté par le ministère public dans les vingt jours à compter du prononcé. Il sera signifié aux deux époux. »

ART. 8.

L'article 292 du Code civil est remplacé par la disposition suivante :

« L'appel du jugement qui aurait déclaré ne pas y avoir lieu à admettre le divorce, ne sera recevable qu'autant qu'il sera interjeté par les deux parties, séparément ou conjointement, dans les vingt jours à compter du prononcé. Il sera signifié au procureur du Roi. »

ART. 9.

L'article 293 du Code civil est remplacé par la disposition suivante :

« Dans les dix jours de la signification de l'appel, le procureur du Roi transmettra au procureur général près de la Cour d'appel, l'expédition du jugement, et les pièces sur lesquelles celui-ci est intervenu. »

« Le procureur général donnera ses conclusions par écrit, dans les dix jours qui suivront la réception des pièces; le président, ou le conseiller qui le suppléera, fera son rapport à la Cour d'appel, en la chambre du conseil, et il sera statué définitivement dans les dix jours qui suivront la remise des conclusions du procureur général. »

» L'arrêt n'est pas susceptible d'opposition. »

ART. 10.

Il est inséré dans le Code civil un article 293bis ainsi libellé :

« Le délai pour se pourvoir en cassation contre l'arrêt de la Cour d'appel sera de vingt jours à compter du prononcé. »

» Le pourvoi des parties ne sera recevable, qu'autant qu'il sera formé par les deux époux séparément ou conjointement. »

» Le pourvoi contre l'arrêt admettant le divorce sera suspensif. »

ART. 11.

L'article 294 du Code civil est remplacé par la disposition suivante :

» Lorsque le divorce aura été admis par un jugement ou arrêt passé en force de chose jugée, le dispositif du jugement ou de l'arrêt sera, dans les deux mois, signifié ou remis contre accusé de

echtgenoten afzonderlijk of gezamenlijk worden betekend of, tegen ontvangbewijs, ter hand gesteld aan de ambtenaar van de burgerlijke stand der gemeente waar het huwelijk voltrokken is of, wanneer het huwelijk niet in België voltrokken is, aan de ambtenaar van de burgerlijke stand van het eerste district van Brussel.

» Ten aanzien van vonnissen in eerste aanleg gewezen gaan die twee maanden eerst in na het verstrijken van de termijn van hoger beroep, en ten aanzien van arresten, na het verstrijken van de termijn van beroep in cassatie.

» De echtgenoten die de termijn van twee maanden hebben laten voorbijgaan zonder de betekening of de terhandstelling aan de bevoegde ambtenaar van de burgerlijke stand te doen, verliezen het voordeel van het door hen verkregen vonnis.

» Binnen één maand na de gezamenlijke betekening of terhandstelling of, bij voorkomend geval, na de tweede betekening of terhandstelling, schrijft de ambtenaar van de burgerlijke stand het beschikende gedeelte over in zijn registers; er wordt melding van gemaakt op de kant van de akte van huwelijk, indien deze in België is opgemaakt of overgeschreven. »

ART. 12.

In het Burgerlijk Wetboek wordt een artikel 294*bis* ingevoegd, luidende :

« Het eindvonnis of het eindarrest werkt terug tot op de dag van de verklaring bedoeld in artikel 281, wat zijn gevolgen tussen de echtgenoten ten aanzien van hun goederen betreft. Maar ten aanzien van derden heeft het zijn gevolgen eerst van de dag van de overschrijving. »

ART. 13.

Artikel 306 van het Burgerlijk Wetboek wordt door de volgende bepaling vervangen :

« In de gevallen waarin de echtgenoten echtscheiding op grond van bepaalde feiten kunnen vorderen, staat het hun eveneens vrij een eis tot scheiding van tafel en bed in te stellen.

» In de gevallen waarin zij uit echt kunnen scheiden door onderlinge toestemming, staat het hun eveneens vrij tot scheiding van tafel en bed over te gaan. »

ART. 14.

Artikel 307 van het Burgerlijk Wetboek wordt door de volgende bepaling vervangen :

« De eis tot scheiding van tafel en bed op grond van bepaalde feiten wordt ingesteld, behandeld en uitgewezen op dezelfde wijze als elke andere burgerlijke rechtsoverdring.

» De artikelen 234 tot 239*bis*, 241, 1e en 2e lid, 242 tot 249, 253 en 262 tot 274 zijn evenwel van toepassing. Niettemin wordt de mededeling van de eis en van de stukken aan het openbaar ministerie, bepaald bij de artikelen 239 en 239*bis*, in die

réception, par les époux, séparément ou conjointement, à l'officier de l'état civil du lieu où le mariage a été célébré ou, lorsque le mariage n'a pas été célébré en Belgique, à l'officier de l'état civil du premier district de Bruxelles.

» Ces deux mois ne commenceront à courir pour les jugements de première instance qu'après l'expiration du délai d'appel et pour les arrêts qu'après l'expiration du délai de pourvoi en cassation.

» Les époux qui auront laissé passer le délai de deux mois sans faire la signification ou opérer la remise à l'officier de l'état civil compétent, seront déchus du bénéfice de jugement qu'ils avaient obtenu.

» Dans le mois de la signification ou de la remise conjointes ou, le cas échéant, de la seconde signification ou remise, l'officier de l'état civil transcrira le dispositif sur ses registres; mention en est faite en marge de l'acte de mariage s'il a été dressé ou transcrit en Belgique. »

ART. 12.

Il est inséré dans le Code Civil, un article 294*bis* ainsi libellé :

« Le jugement ou l'arrêt définitif remontera, quant à ses effets entre époux en ce qui touche leurs biens, au jour de la déclaration prévue à l'article 281. Mais en ce qui concerne les tiers il ne produira effet que du jour de la transcription. »

ART. 13.

L'article 306 du Code Civil est remplacé par la disposition suivante :

« Dans les cas où les époux peuvent demander le divorce pour cause déterminée, ils pourront pareillement former demande en séparation de corps.

» Dans les cas où ils peuvent divorcer par consentement mutuel, ils pourront pareillement recourir à la séparation de corps. »

ART. 14.

L'article 307 du Code Civil est remplacé par la disposition suivante :

« La demande en séparation de corps pour cause déterminée sera intentée, instruite et jugée de la même manière que toute autre action civile.

» Toutefois, les articles 234 à 239*bis*, 241, 1er et 2e alinéas, 242 à 249, 253 et 262 à 274 seront applicables. Néanmoins, la communication de la demande et des pièces au ministère public, prévue par les articles 239 et 239*bis*, ne sera point ordonnée en

stand van het geding niet gelast; indien de voorzitter de partijen niet heeft kunnen verzoenen, verwijst hij ze naar de rechtbank.

» De scheiding van tafel en bed door onderlinge toestemming is onderworpen aan de regels vermeld in de artikelen 275 tot 294bis. »

ART. 15.

Artikel 310 van het Burgerlijk Wetboek wordt door de volgende bepaling vervangen :

« Wanneer de scheiding van tafel en bed op grond van bepaalde feiten, uitgesproken op grond van enig ander feit dan overspel, drie jaren heeft geduurd sedert de overschrijving van het beschikkende gedeelte van het vonnis waarbij de scheiding is toegestaan, heeft de echtgenoot die oorspronkelijk verweerder was, het recht een eis tot echtscheiding in te stellen bij de rechtbank, die de echtscheiding kan toestaan indien de oorspronkelijke eiser, tegenwoordig of behoorlijk opgeroepen, niet dadelijk erin toestemt de scheiding te doen ophouden.

» De eis tot omzetting wordt ingesteld, behandeld en uitgewezen op dezelfde wijze als elke andere burgerlijke rechtsvordering, het openbaar ministerie gehoord. De artikelen 264, 265 en 266, eerste lid, zijn van toepassing. »

ART. 16.

In het Burgerlijk Wetboek wordt een artikel 310bis ingevoegd, luidende :

« Wanneer de scheiding van tafel en bed door onderlinge toestemming drie jaren heeft geduurd sedert de overschrijving van het beschikkende gedeelte van het vonnis waarbij de scheiding is toegestaan, kunnen de echtgenoten uit de echt scheiden, zonder te moeten voldoen aan de voorschriften van artikel 277.

» Te dien einde verschijnen zij samen, en in persoon, vóór de voorzitter van de burgerlijke rechtbank van hun keuze of voor de rechter die het ambt van voorzitter waarneemt; zij overhandigen hem :

1° de in de vereiste vorm gestelde uitgifte van het vonnis of van het arrest waarbij de scheiding van tafel en bed is toegestaan;

2° de akte van overschrijving van het beschikkende gedeelte van dat vonnis of van dat arrest in de registers van de burgerlijke stand;

3° de authentieke verklaring van hun bloedverwanten in de opgaande lijn, bepaald in 3° van artikel 283 van het Burgerlijk Wetboek;

4° hun akten van geboorte en hun akte van huwelijk;

5° de akten van geboorte en van overlijden van al hun wettige kinderen;

6° een boedelbeschrijving en een schatting van alle roerende en onroerende goederen die zij op dat ogenblik bezitten;

cet état de la procédure; le président, s'il n'a pu rapprocher les parties, les renverra à se pourvoir devant le tribunal.

» La séparation de corps par consentement mutuel sera soumise aux règles énoncées aux articles 275 à 294bis. »

ART. 15.

L'article 310 du Code Civil est remplacé par la disposition suivante :

« Lorsque la séparation de corps pour cause déterminée, prononcée pour toute autre cause que l'adultère, aura duré trois ans depuis la transcription du dispositif du jugement admettant la séparation, l'époux qui était originairement défendeur aura la faculté de demander le divorce au tribunal qui pourra l'admettre si le demandeur originaire, présent ou dûment appelé, ne consent pas immédiatement à faire cesser la séparation.

» La demande de conversion sera intentée, instruite et jugée, de la même manière que toute autre action civile, le ministère public entendu. Les articles 264, 265 et 266, alinéa premier, seront applicables. »

ART. 16.

Il est inséré dans le Code Civil un article 310bis ainsi libellé :

« Lorsque la séparation de corps par consentement mutuel aura duré trois ans depuis la transcription du dispositif du jugement admettant la séparation, les époux auront la faculté de divorcer sans être tenus par les prescriptions de l'article 277.

» A cette fin ils se présenteront ensemble et en personne devant le président du tribunal civil de leur choix ou le juge qui en fera les fonctions; ils lui remettront :

1° l'expédition en due forme du jugement ou de l'arrêt qui aura admis la séparation de corps;

2° l'acte de transcription du dispositif de ce jugement ou de cet arrêt sur les registres de l'état civil;

3° la déclaration authentique de leurs ascendants sont prévue au 3° de l'article 283 du Code civil;

4° les actes de leur naissance et celui de leur mariage;

5° les actes de naissance et de décès de tous leurs enfants légitimes;

6° un inventaire et une estimation de tous les biens meubles et immeubles qu'ils possèdent à ce moment;

« Zij verzoeken de rechter, ieder afzonderlijk, doch in elkaars tegenwoordigheid, hun de echtscheiding toe te staan.

« Artikel 305 is toepasselijk vanaf de dag van deze verklaring.

» Nadat is gehandeld zoals in de artikelen 287 en 288 is gezegd, staat de rechtbank de echtscheiding toe wanneer zij oordeelt dat de partijen aan de voorwaarden hebben voldaan en de formaliteiten hebben in acht genomen die door de wet bepaald zijn.

» De artikelen 291 tot 294 zijn toepasselijk. »

ART. 17.

De artikelen 331ter en 311^{quater} van het Burgerlijk Wetboek en artikel 875 van het Wetboek van burgerlijke rechtsvordering worden opgeheven.

« Ils requerront du magistrat, chacun séparément, en présence néanmoins l'un de l'autre, l'admission du divorce.

« L'article 305 sera applicable à partir du jour de cette déclaration.

» Après qu'il aura été procédé ainsi qu'il est dit aux articles 287 et 288, le tribunal, s'il estime que les parties ont satisfait aux conditions et rempli les formalités déterminées par la loi, admettra le divorce.

« Les articles 291 à 294 seront applicables. »

ART. 17.

Les articles 311ter et 311^{quater} du Code civil et l'article 875 du Code de procédure civile sont abrogés.